

Yazılar:

GRAFİKERLER MESLEK KURULUŞU

Bülent Erkmen'in “Son İşler”i Formu oluşturan zamana güzelleme

Evrin Altuğ

Arredamento Mimarlık,
Nisan 2012

Bülent Erkmen'in son sekiz yıllık işleri, *Son İşler 2* başlığı ve aynı adlı kitabın eşliğinde Milli Reasürans Sanat Galerisi'nde. Erkmen, “Tasarlananın zaman içindeki dönüşümü ve dönüşme halinin ne olduğu çok önemli. Çünkü form sadece kendi üstünde taşıdıkları değildir. Form izleyicinin algılamasıyla, kavrayışıyla ilgili bir şey. O kavrayış değiştiği zaman form da değişiyor. Zamanı önemli bir form oluşturuca unsur olarak görüyorum” diyor.

Bülent Erkmen'in, son sekiz yıldan bu yana yaptığı tasarımları harmanlayan *Son İşler 2* sergisi,

Milli Reasürans Sanat Galerisi'nde. Erkmen 1990–2000 yılları arasında, her biri iki yıllık bir dönemi ele alan beş kişisel sergi/kitaptan oluşan dizisi sonrasında, 2000–2004 arasındaki emeğini de 2004'te, *Son İşler* başlığı altında sergilemiş ve kitaplaştırmıştı.

5 Mayıs'a dek izlenen etkinlikte; Erkmen imzalı Lizbon Ulusal Çini Müzesi'nde sergilenen çini tasarımı, İstanbul sokak adı ve kapı numarası tabelaları, 15. Tiyatro Festivali ve 4. Tiyatro Olimpiyatları için tasarladığı *İki Kişilik Bir Oyun* ve *İstanbul* çikolataları gibi farklı tasarım konuları da yer alıyor. Sergide Erkmen'in 15 yıldır aralıksız sürdürdüğü ve son dönemde dışarıdan taşıdığı hazır nesnelerle metaforlar yarattığı *Arredamento Mimarlık* dergisi kapakları, üç ayrı sezon için üç ayrı konseptle geliştirdiği *İstanbul Devlet Tiyatrosu* afiş dizileri, Osmanlı Bankası Müzesi'ndeki sergilerin tasarımlarıyla Osmanlı Bankası Müzesi'nin yeni sergileme tasarımları da yer almakta.

Ayrıca Erkmen'in uluslararası etkinlikler için yaptığı *Frida ve Diego*, *Fukuda*, *Tomaszewski* ve *İran Seçimleri* afişleri ile *Hrant Dink Ödülleri* kimliği, *Hepimiz Hrant Dink*'iz kitabı, Ferit Edgü için hazırladığı *Elde Yapım Kitaplar* dizisi ve sekiz adete ulaşan *Akın Nalça Kitapları* da, galeride sergilenmekte.

Erkmen'in “labirent/kûfi yazı” bileşiminin izinde tasarladığı *Metropol* dizisinden Berlin ve

İstanbul afişleriyle *Frankfurt Kitap Fuarı* Konuk Ülke Türkiye ve *Becoming İstanbul* için logo ve afişlerinin yanı sıra Kahve Dünyası için tasarladığı çikolata serisi ile *İki Kişilik Bir Oyun*'un sahne tasarımı da bu bağlamda mekânda tecrübe edilmeyi bekliyor.

Serginin ayrı bir bölümünü ise Erkmen'in *Gazete Tasarım Günleri*'nde yaptığı konuşmanın filmi oluşturuyor. Erkmen, tasarımlarıyla izleyicileri tüm duyularıyla kucaklar halde sergilenen çalışmalarını kapsayan bir kitapla da taçlanan etkinlikle ilgili sorularımızı şöyle yanıtladı:

Artırarak değil, azaltarak, eleyerek, handiyse yontarak oluşturmak, (post) modernitenin içgüdüsel tasarım ilkelerinden biri haline gelmiş sayılabilir mi?

Acaba bu nedenlerle mi kendimi “yeni modern” görüyorum?

Tasarım, üzerine ‘kapak’landığı ruh/ kimlik yahut maddeye seçkinlik mi verir?

Ruhun/karakterin “kılıfı” gibi de görebiliriz tasarımı, yeter ki bu “kılıf” içindeki ruhu/ karakteri kapatmasın, değiştirmesin!

Tasarım, Tomaszewski ‘dikim’inize (2006) binaen, fikrin, eylem/ işlevin kostümü müdür?

Evet, tasarımcı, ruha ve bedene giydirilecek olanın “terzisi”dir.

Hrant Dink kitabı ve logosunun doğumu, fikir ve problem bazında neye dayanıyor?

“Uluslararası Hrant Dink Ödülü” logosu, bu ismin üç ayrı dildeki yazılışlarının “hemhâl” olması üstünedir. *Hepimiz Hrant Dink*'iz kitabı ise Hrant'ın cenaze töreninin yapıldığı günün fotoğraflarından kurguladığım sessiz bir “ağıt”.

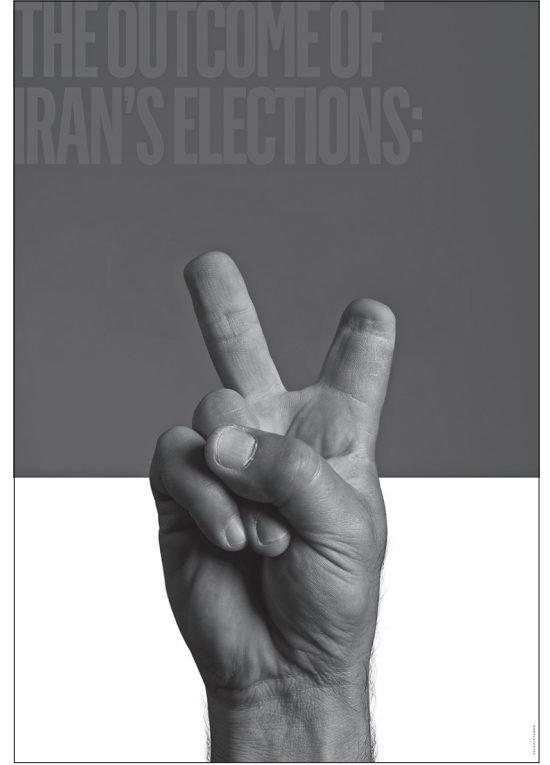
Son İşler 2 kitabı kapağındaki otoportenizde insana Vian köpüğünü hatırlatan, tasarıma dair varoluşçu bir inkâr ve keder var mı, yoksa ben mi o aradaki ‘siz’i hakkıyla göremedim?

Yaptığım bazı şeylerin tek ve mutlak açıklamaları yok! Birçok

Arredamento Mimarlık, Temmuz–Ağustos 2011 no. 248, kapak tasarımı.

“İran Seçimleri”, afiş tasarımı.

unsuru barındıran kişisel sezgi/duygu halleri bunlar. Bu sergi/kitabın işareti olarak kullandığım işi, “Unplugged Faces” sergi/kitabı için katılımcı olarak yapmıştım. Bu işlerin “ham malzemesi” olan kendimi görünmeden göstermeyi, kirden kurtulmayı, arınmayı, günah çıkarmayı, temizlenmenin ardına saklanmayı, merak ettirmeyi, yadırgatmayı içinde barındıran bir “karışım” bu!

Yine, imge israfına başkaldıran sabun köpüğü üstünde Aslı Mertan şiir kitabı kapağınız misali, demlenen başkaları da var mı?

Sabunlanmış bir yüz görüntüsü ile kılıklı bir köpüklü sabun görüntüsü arasında bir bağ kurmak yerine, kişisel ikonlarım olarak gördüğüm kendi işlerimi birbirleriyle ilişkilendirerek başka

“Çayhane”, İstanbul Devlet Tiyatrosu afiş dizisi.

“Sokrates”, İstanbul Devlet Tiyatrosu afiş dizisi.

başka işler yapma huyumdan söz edilebilir.

Mekânın tasarımı, eldeki teşhire namzet malzemenin nicelik olarak ağırlıkla iki ya da üç boyutlu oluşuyla mı, kendini tasarımcısına bırakır?

Evet, tabii, teşhir edilecek malzemenin özellikleri, teşhirin yapıldığı mekânın özellikleri, teşhir etme niyetinin özellikleri, hepsi ayrı ayrı tasarımcının eline bırakılmış imkânlardır.

Bir Bülent Erkmén bilançosu sayılabilecek kitabın ardındaki mülakat harmanına seçilmiş sualleri hangi gerekçelerle tayin ettiniz?

Sözünü ettiğiniz “harman”, 2008

yılında yaptığım ve *Grafik Tasarım* dergisinde yayımlanan; 1997-2007 arasında benimle yapılmış ve yayımlanmış tüm konuşmaları birbirine karıştırıp yeniden kurgulandığım “Konuşma-lar” isimli bir iştir.

Bir defasında, ‘işlerim ile (başkalarıyla) konuşuyorum’ demişliğiniz vardı.. Bu bilançoyla belli bir kar/zarar durumu tespiti yapıyor musunuz?

İşlerim ile “konuştuğum” zaman kâr/zarar hesabı yapmaya gerek kalmıyor.

Sanal evren, tasarım bünyesinde hakiki evrenden en çok neyin erozyonuna neden oluyor?

Ferit Edgü için hazırlanan “Elde Yapım Kitaplar” dizisi.

Sanal seks alışkanlığı gerçek bir sevişmenin hazzına zarar verir mi? Bilmiyorum!

Kitap kapaklarında ‘müşteri/müelliften’ gelme ilk üç işlevsel talep ve buna inat, tasarımcıyı fişekleyen, yıkılası ilk üç tabu nedir?

“Müşteri/müellif”lerden, kapağı benim yapmamı istemelerinden başka bir talep gelmediği için, yıkılacak tabular konusunda tecrübem yok!

İstanbul Modern ile, yeni logosu ile çalışmaya başladınız. Nasıl bir kimliği vurguluyorsunuz?

Güçlü, kendine güvenli, açık, rahat, belirsizlikten hoşlanmayan, herkesle ilişki kurmak isteyen, yukardan bakmayan, konuksever ama senli-benli olmayan bir kimlik!

Genel bir endişe ve yakınma: Yurtdışına sunulan tasarım temelli emeklerde, niçin tasarımcının memleketinde aşına olunan dili durduk yerde yabancılaşmış yer yer şarkı, yer yer garbi bir keyfekerlik sızdırıyor?

Oryantalizmin yerlisi böyle oluyor!

Özel bir soru(n): ‘Edisyon’ kültürüne ne kadar hazırız?

Hazır olunmamasının şikâyetiyle yetinilmezse, hazır olanlar daha çok çalışır, iyi işlerle dikkati çeker, talebi çoğaltırsa, “edisyon” kültürüne daha hazır olunur!

Aynı bağlamdan hareketle: Sarkis / Işık Yılı (2010) ve Masumların Vitrayları (2009) veya Beklenmedik Karşılaşmalar (2011) gibi işleriniz üzerinden, ‘sanatçı kitabı’ meselesini nasıl özümseyorsunuz?

Sanatçıyı, sanatçının işini

ve sanatı konu edinen kitapları, “sanatçı kitabı”ndan ayırmak gerekir. “Sanatçı kitabı”, sanatçının kitap mekânını kullanarak yaptığı bir sanat nesnesidir.

Taraf gazetesinin tasarımını ve özellikle köşe yazarlarının ve gazete logosunun son halini neye istinaden neticelendirdiniz?

Yayımlanışının ikinci yılında, Ahmet Altan ve Yasemin Çongar’ın, “Taraf” logosunu değiştirmeden görünüşümüzü değiştir,” isteği doğrultusunda yapılan bu çalışma, aynı zamanda gazeteyi o zor koşullarda baskıya hazırlayanlara daha verimli çalışma imkânı sağlayacak tasarım standartları sunmayı amaçlıyordu. Yazarlarıyla öne çıkan bir gazete olma özelliği nedeniyle yazarların/yazanların portrelerini “sarı” renkle işaretledim!

İstanbul Kentsel Bildirişim Tasarımı projesi, (2005) bugün nasıl işliyor? Kullanıcı ve üstlenicilere günlük tenkit ve gözlemleriniz nedir?

Bu projenin bir “AKP projesi değil, İstanbul projesi” olduğu yavaş da olsa anlaşılıyor. CHP’li birçok ilçe, örneğin Beşiktaş uygulamaya başladı, ama Kadıköy hâlâ direnmiyor. Yeni uygulamaların işçilik kalitesi ise çok daha iyi!

Malum, ‘İkinci Tablet’ çağında el yazısı ve deseni unutageldiğimiz şu dönemde, sayısal/dijital imaj operatörlüğü, duysal, kalem ve kelama endeksli zanaatkarlıkla vahşi bir rekabet halinde, bu, yaratı sürecinizde sizi nasıl kamçılıyor?

“Unplugged Faces” sergisinin/ kitabının küratoryal konseptini tam da bu durum üzerine kurdum.

Katılmaya çağırdığım tüm tasarımcılara, yüzünüzü çizmeyin, yüzünüze çizin, her türlü dijital müdahaleden kaçının, dedim. Kendi yüzümüzle bir “iş” yaparken tasarım düşüncemizle yüzümüz arasında hiçbir dijital müdahale girmesin istedim. Eski silahları çıkartalım, temizleyip kullanalım istedim. Bilgisayar öncesi dönemden bu dijital çağa bir selam gönderelim istedim.

Milli Reasürans sergisinde hazırladığınız tezgâhlar, tasarımlarınızı tecrübe etmenin ve anlamının ‘dokunaklı’ kıymetinin de altını çizmekte. Bu anlamda sergi, ‘kitap’ta olmayan başka neyi vadediyor?

Evet, sergi, sergi kitabında olmayanı; hareketli görüntüyü, sesi, malzemenin gerçeğini, büyüklüğü, küçüklüğü, kalınlığı, yumuşaklığı, parlaklığı, açmayı, karıştırmayı, ellemeyi, dokunmayı, okşamayı vaat ediyor!

Popüler vesile: Nasıl bir Taksim, nasıl bir Tarlabası ve nasıl bir AKM tasarımı var düşünüyorsunuz?

Şehrin merkezini değiştirmek, evin salonunu değiştirmeye benzemez. Şehirlerin merkezi ortak anların, ortak anların tarihidir; şehrinin geçmişi, soyağacıdır. Değişimden değil ama dönüşümden söz edilebilir. Ancak şehrinin geçmişini korumaktan, “geçmiş” olanı yeniden kurmayı anlamamak gerekir. Çünkü, yaklaşık 80 yıl önce yıktırılmış bir askeri yapıyı yeniden inşa etmeyi ya da iki bin yıl önceki kaya mezarlarının aynısını yeniden kayalara yontmayı anlamak mümkün değil!

Türkiye (ve tercihinize bağlı) dünyadaki gelmiş geçmiş en kalıcı ve tutarlı siyasal parti / ve inisiyatif logosu nedir? Neden?

Fransız sosyalistlerin “gül tutan eli”, Rus komünistlerin “orak-çekiç”i, Beşiktaşlıların “Çarşı” işareti çok iyi! Her biri kendi içeriklerinin karşılığı olan ve işaret değeri çok yüksek formlara sahip.

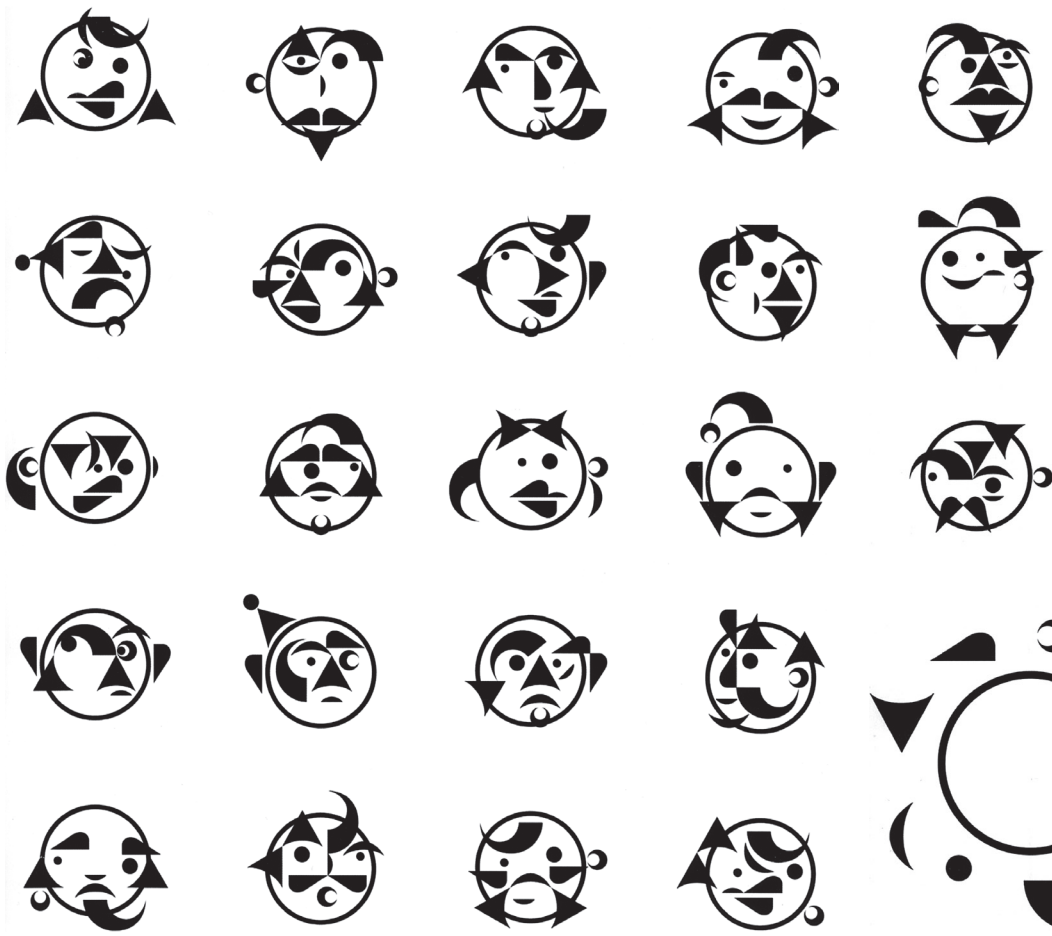
Köpükle başlayan kitap, post-it ayraçlarla bezeli suretinizle nihayetleniyor. Uçucu olan zaman mı, ona konaklayan tasarım mı?

Zamanın formu dönüştürdüğüne inanıyorum. Tanımadığımız bir kişiyi tanıdıktan sonra o kişinin formunun değiştiğine inanıyorum. Artık o burun o burun değil bence, o yüz o yüz değil. Tasarlananın zaman içindeki dönüşümü ve dönüşme halinin ne olduğu çok önemli. Çünkü form sadece kendi üstünde taşıdıkları değildir. Form izleyicinin algılamasıyla, kavrayışıyla ilgili bir şey. O kavrayış değiştiği zaman form da değişiyor. Zamanı önemli bir form oluşturuca unsur olarak görüyorum. ●

Fotoğraflar (soldaki) Studio Majo, (üst ve alttakiler) Cemal Emden.

Uygulanabilir deneyler

Bettina Schulz

Novum 02/12

Çeviri: Leyla Tonguç Basmacı

Deney Tasarım, Türkiye’de tamamıyla iletişim tasarımına odaklanan, dolayısıyla da bu alandaki başlıca oyuncular olan reklam ajanslarıyla rekabete giren ilk stüdyolardan biriydi. Deney’in bu alana odaklanma kararı başarıya ulaştı, zira kurucuları Murat Celep ile Semra Güner şimdi birbirinden farklı birçok alanda gerçek anlamda başarı elde ediyorlar.

Murat Celep ile Semra Güner 1997’de “Deney” ile bir maceraya atıldılar. Başlangıçta çalışmaları ağırlıklı olarak tek yöneydi: “İlk müşterilerimiz yiyecek sektöründeydi. Gece gündüz çikolata ve şekerleme ambalajları tasarlamaktan başka bir şey yapmıyorduk,” diye hatırlıyor Murat Celep o günleri. “Tabii müşteri tabanımız zamanla arttı, stüdyo kapasitemiz de büyüdü, ama tek yaptığımız, ardı ardına ambalajlama çözümleri üretmekti. Küçük ofisimiz kısa sürede bir şekerçi dükkânına döndü, zira ürün örnekleriyle ve müşterilerimizin prototip tasarımlarıyla tıka basa doluydu.” Ancak beş yıl içinde Deney’in bundan çok daha fazlasını yapabileceğine dair haber etrafa yayıldı ve sonuçta çok farklı sektörlerden müşterilerden kurumsal tasarım çözümleri için siparişler gelmeye başladı. “2000

yılı gibiydi, ilk internet sitesi tasarım siparişimizi aldık, ama henüz kendi internet sitemiz yoktu,” diyor stüdyonun kurucusu. Tabii Deney o zamandan beri kataloglar, kitaplar, sergiler, film animasyonu ve başka birçok tasarım yaparak her tür yaratıcı alanda ustalık kazandı. Buna rağmen ambalajlama, bu üç kişilik ekibin hâlâ ilgi duyduğu bir tasarım alanıdır, çünkü – ambalajlama gündelik hayatın bir parçası olup fiziksel katılım gerektirdiği için – tasarımın tüketiciye en yakın olduğu alandır.

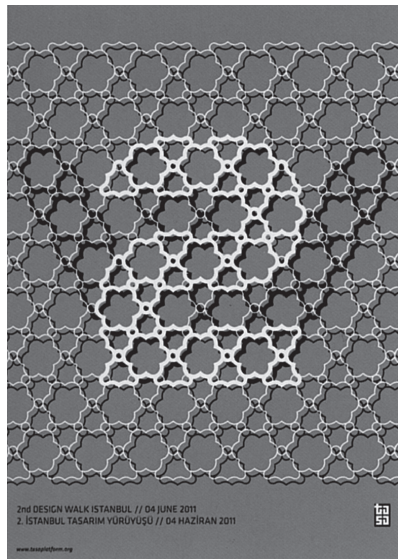
“Çalışmalarımızın temel taşı daima somut bir fikir oluşturur. Eğer üzerine yenilikçilik, estetik çekicilik, mizah, yaratıcılık, yenilik, albeni, duygusal içerik, ilkeli veya provokatif unsurlar katabilirsek, o zaman iyi bir tasarım elde ederiz,” diyor Murat Celep, kendinden emin bir tavırla. “Tasarım son derece etkili bir kitle iletişim aracıdır. Gerçi tasarımı insanlığı kurtaracak bir tür sihirli araç olarak gören sayısız insan var, onlara katılmıyorum. Tasarım tabii ki önemlidir, dünyadaki başka birçok şeyle aynı öneme sahiptir, ama onlardan daha önemli değildir. Bize okulda insanın arzularının sonsuz olduğu öğretilirdi. Bence dünyadaki tüm açlığın, savaşların, iklim değişikliğinin ardındaki olgu bu. Günümüzde iş dünyası ve endüstri, insanların ihtiyaçlarını değil, sadece maksimum kârı hedefler; tasarım da bu gerçeği yansıtmalıdır.”

İstanbul gibi bir metropolde yer alan Deney’in en önemli prensiplerinin kibirden uzak durmak, kendi kendini eleştirmeye zaman

ayırarak, kendi çalışmalarında uzun vadeyi göz önünde bulundurmak ve karşılarına çıkan zorluklarla başa çıkarken daima bol miktarda mizaha yer vermek olduğu açıkça anlaşılıyor; böyle olunca neredeyse kendiliğinden ortaya çıkan yeni ifade yollarına ve taze yorumlara insanlar sıcak bakıyorlar, çünkü bunlar, kriz zamanlarında ihtiyaç duyulan çözümlerdir. ●

www.deney.com.tr

Saat yönünde: “Oyuncular Derneği” kurumsal kimlik. / “İstanbul Tasarım Yürüyüşü” afiş. / Deney Tasarım’ın kendi tanıtımı için afiş.

YAZILAR

Grafikerler Meslek Kuruluşu

Derneği adına sahibi

Umut Südüak

Tasarım

Bülent Erkmn

Sorumlu Yayın Yönetmeni ve

Tasarım Devamlılığı

Osman Tülü

Katkıda Bulunan: İlhan Bilge

Grafik Uygulama: Tipograf

Baskı: A4 Ofset

Ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz.

Tüm hakları saklıdır.

Grafikerler Meslek Kuruluşu Derneği

Ortaklar Caddesi, Bahçeler Sokağı 17/4

Mecidiyeköy 34394 İstanbul

Tel: (0212) 267 27 58

Faks: (0212) 267 27 59

info@gmk.org.tr www.gmk.org.tr